POLICY BRIEF
4/2019

VALTIONEUVOSTON
SELVITYS- JA TUTKIMUSTOIMINTA

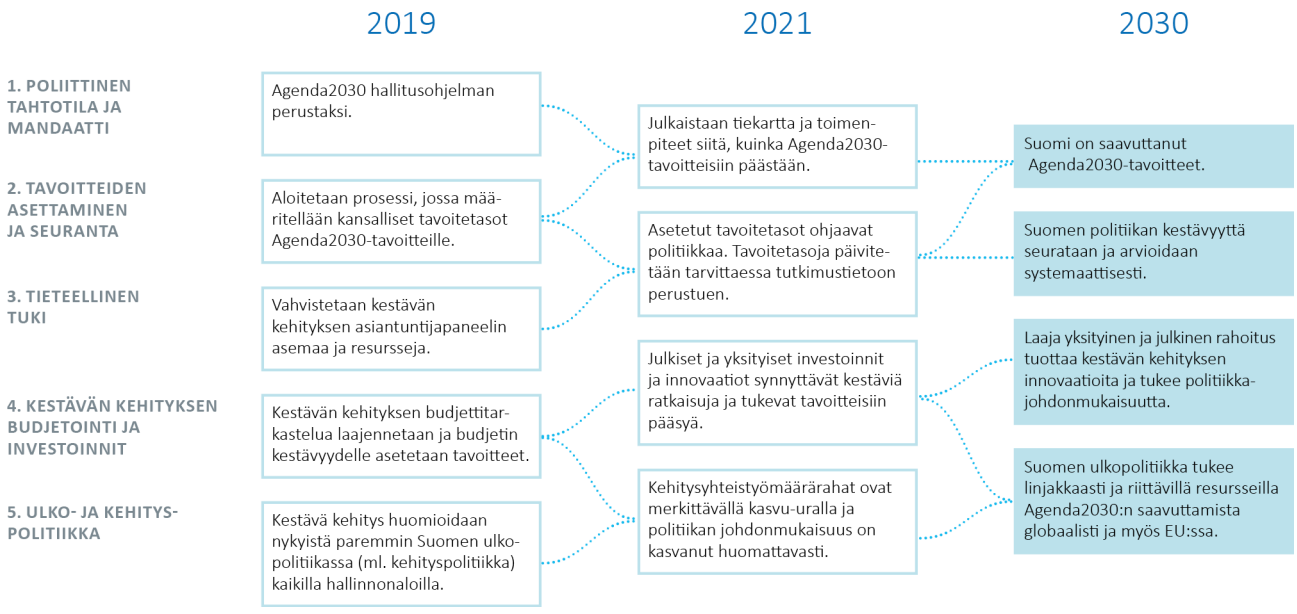
Näkökulmia ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja poliittisen päätöksenteon tueksi.

Kestävä kehitys vaatii tavoitteiden viemistä politiikan ytimeen

Satu Lähteenoja vanhempi asiantuntija, Demos Helsinki
Annukka Berg erikoistutkija, Suomen ympäristökeskus SYKE
Kaisa Korhonen-Kurki tutkimuskoordinaattori, HELSUS Helsingin yliopisto

Kaikki YK-maat ovat sitoutuneet seitsemäntoista kestävän kehityksen tavoitteen (Agenda2030) saavuttamiseen vuoteen 2030 mennessä. Tavoitteiden toteutuksella on kiire: meillä on reilu vuosikymmen ja vain kaksi täyttä hallituskautta aikaa. Agenda2030 tuo kipeästikin yhteen kysymyksiä esimerkiksi ilmastonmuutoksesta ja työpaikoista. Kipuilu voidaan kuitenkin kääntää mahdollisuuksiksi. Tarvitaan systeeminen kestävyysmuutos koko yhteiskunnassa ja useiden ilmiöiden tarkastelua samanaikaisesti.

Muutospolkuja vaikuttavampaan kestävän kehityksen politiikkaan

Tämä julkaisu on toteutettu osana valtioneuvoston vuoden 2018 selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa (www.tietokayttoon.fi). Julkaisun sisällöstä vastaavat tiedon tuottajat, eikä tekstisisältö välttämättä edusta valtioneuvoston näkemystä.

POLICY
BRIEF
4/2019

POLKU2030 – SUOMEN KESTÄVÄN KEHITYKSEN POLITIIKAN ARVIOINTI

POLKU2030 tuotti arvion Suomen kestävän kehityksen politiikasta sekä konkreettisia suosituksia jatkosuunnista. Arvioinnissa hyödynnettiin monitieteisiä menetelmiä sekä laajaa ja monipuolista aineistoa, joka koostui sekä indikaattoreista ja asiakirjoista että kyselyjen, haastattelujen ja työpajojen kautta kerätyistä asiantuntijoiden näkemyksistä. Arvioinnin viitekehyksenä toimi niin kutsuttu 4Is-lähestymistapa, jossa kestävän kehityksen politiikkaa arvioidaan instituutioiden, intressien, ideoiden ja informaation kautta.[1] Arvioinnissa tarjottiin kestävän kehityksen politiikan keskeisille toimijoille ja sidosryhmille laajasti osallistumismahdollisuuksia. Hankkeen työpajoihin osallistui yhteensä 130 ihmistä ja haastatteluihin 80 ihmistä. Kyselyyn saatiin 238 vastausta.

Suomen kestävän kehityksen tila

Suomella on kansainvälisesti hyvä maine kestävän kehityksen edelläkävijänä

Vuonna 2018 julkaistussa kaikkien YK:n jäsenmaiden vertailussa Suomi oli kolmanneksi paras. SDG Indexissä[2] on puutteensa, mutta se osoittaa meille, että maailman kolmaskaan ei ole riittävän hyvä. Taival tavoitteiden toteutumiseen on meilläkin vielä pitkä. Suomelta ja muilta Pohjoismailta myös odotetaan edelläkävijyyttä: jos jossain niin täällä on mahdollista saavuttaa kaikki kestävän kehityksen tavoitteet. Suomen vahvuuksia ovat koulutus ja osaaminen, yhteiskunnallinen vakaus, vahvat instituutiot ja laajasti eri toimijoita integroiva kestävän kehityksen hallinnan malli. Suomella on paljon kestävään kehitykseen liittyvää osaamista ja innovaatioita, joilla on vientipotentiaalia[3].

Yksikään maa ei ole vielä esittänyt uskottavaa suunnitelmaa, jolla Agenda2030:n tavoitteisiin päästään. Suomi voi näyttää mallia. Siihen on kaikki mahdollisuudet, sillä olemme monilla mittareilla maailman parhaita.

Suomella on erilaisia oikeaan suuntaan vieviä kansallisia tavoitteita ja toimenpideohjelmia, mutta kokonaisnäkemys ja riittävän kunnianhimoinen ote puuttuu. SDG Indexin ja Suomen omien kestävän kehityksen indikaattorien mukaan **Suomen suurimmat haasteet kestävän kehityksen politiikassa liittyvät ilmastonmuutokseen, ympäristön tilaan ja kulutukseen sekä yhteiskunnan eriarvoistumiseen**. Polku2030-arvionnin kyselyssä ja asiantuntijahaastatteluissa nostettiin erityisesti haasteina esille myös kotimaisen kulutuksen ympäristövaikutukset rajojemme ulkopuolella sekä Suomen globaalisti vastuullinen toiminta.

Arvio Suomen kestävän kehityksen tilasta kansallisten indikaattorien valossa[4]

Luonnon ja ympäristön tila

- Kuollut puu metsissä ja luonto-arvoiltaan arvokkaat maatalousalueet
- Suomen jokien fosfori- ja typpikuorma Itämereen
- Rikki- ja typpipäästöt sekä pienhiukkasten päästöt ilmaan Suomessa
- Tilastoidut ympäristönsuojelumenot Suomessa

Asuminen ja yhdyskunnat

- Asumismenot
- Päivittäistavarakauppojen saavutettavuus
- Kotona asuvat yli 75-vuotiaat
- Tulvariski
- Yhdyskuntarakenteen eheys ja joukkoliikenteen toimintaedellytykset

Yhteiskunnallinen eriarvoisuus

- Perustoimeentulotuen saajien määrät ja alueellinen jakautuminen
- Tuloerot (Gini-kerroin, pienituloisuusaste, pienimmän ja suurimman kymmenesosan tulokehitys)
- Nuorten aikuisten (18–25-vuotiaiden) tyytyväisyys elämäänsä
- Kiintiöpakolaisten määrät ja turvapaikanhakijoiden/myönteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden määrät

Resurssiviisas talous ja hiilineutraali yhteiskunta

- Kasvihuonekaasupäästöt ja-poistumat
- Luonnonvarojen kulutus, RMC (raw material consumption) jaottelu
- Puuston kasvu ja poistuma
- Uusiutuvan energian osuus energian loppukäytöstä
- Tekesin rahoitus resurssitehokkaisiin ja hiilineutraaleihin ratkaisuihin

Julkiset hankinnat ja kuluttaminen

- Kulutuksen hiilijalanjälki
- Kasvis-, liha- ja kalaperäisten elintarvikkeiden kulutus
- Yhdyskuntajätteen kehittyminen
- Ensirekisteröityjen henkilö- ja pakettiautojen keskimääräiset hiilidioksidipäästöt

Syrjäytyminen ja yhteiskunnallinen osallisuus

- Syrjinnän tai yksinäisyyden kokemus
- Äänestysaktiivisuus
- Työn tai koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret
- Nuorten luottamus yhteiskuntaan ja sen tulevaisuuteen
- Suomen kehitys Corruption Perceptions ja World Press Freedom -indekseillä

Työelämä, laatu ja muutos

- Naisten keskiansiot miehiin verrattuna
- Työllisyysaste (Tilastokeskus, työvoimatutkimus)
- Hyvä työelämä
- Työelämän globaali vastuu

Globaali vastuu ja johdonmukaisuus

- Suomen kehitysyhteistyörahoituksen kehitys
- Suomen kehitys Commitment to Development-indeksin kauppapolitiikka mittaavalla osa-indeksillä
- Suomen osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan
- Suomen tuonti ja vienti tonneittain ja materiaaliryhmittäin

Koulutus ja osaamisen kehittäminen

- Lukutaidon ja nuorten yhteiskuntataitojen kehitys
- Tutkimus- ja kehittämismenojen osuus bruttokansantuotteesta
- Perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneiden osuus sekä osallistuminen aikuiskoulutukseen
- Kestävän kehityksen sertifikaatin omaavien päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten määrä
- Kirjastopalveluiden käyttö

Terveyden edellytykset

- Väestön lihavuus
- Koettu hyvinvointi eri väestöryhmissä alueittain
- Alueellisesti yhdenvertaiset ja tasa-arvoiset terveys- ja hyvinvointipalvelut
- Naisiin kohdistuva väkivalta / turvakotien käyttö

ARVIO TILASTA

- = hyvä
- = huolestuttava
- = huono
- = vaikeasti tulkittava

LÄHTEET JA HYÖDYNNETTY MATERIAALI:

Kestävän kehityksen sivusto: www.kestavakehitys.fi/tietoa-seurannasta
Helsus Policy Dialogues: www.helsinki.fi/en/helsinki-institute-of-sustainability-science/news-events/helsus-policy-dialogues-2018

Suomella on hyvät kestävän kehityksen painopisteet

Suomen viralliset painopisteet Agenda2030:n toteuttamiseksi ovat 1) hiilineutraali ja resurssiviisas sekä 2) yhdenvertainen, tasa-arvoinen ja osaava Suomi. Hallituksen aloittama kestävän kehityksen budjettiarvioiden laatiminen on kansainvälisestikin mallikelpoinen aloite. POLKU2030-arvioinnin mukaan Suomen kestävän kehityksen politiikka on onnistunut osallistamisessa, mikä näkyy myös siinä, että **kestävästä kehityksestä on tullut yhteiskunnassa laajasti hyväksytty tavoite**. Tavoitteiden saavuttaminen vaatii kuitenkin monia järjestelmätason muutoksia ja intressiristiriitojen sovittamista.

Arvioinnin mukaan kestävän kehityksen politiikan **muutosvoimaisuudessa ja johdonmukaisuudessa onkin paljon parannettavaa**. Suomen tulisi tarkastella kriittisesti koko talousjärjestelmän **kykyä tuottaa kestävää hyvinvointia**. Kestävä kehitys tulisi sisällyttää entistä kattavammin ja vaikuttavammin mukaan keskeisiin päätöksenteon prosesseihin kuten hallitusohjelmaan, budjettivalmisteluun ja ministeriöiden johtamisjärjestelmiin.

Yksi seuraavien hallitusten keskeisimmistä tehtävistä on toteuttaa Suomessa reilu rakennemuutos kohti hiilineutraaliutta ja resurssiviisautta.

Yhteenveto arvioinnin tuloksista

(mukaillen Brockhaus & Angelsenin (2012) viitekehystä)

	VAHVUUDET	HAASTEET
Instituutiot	Kestävän kehityksen toimintamalli monipuolinen ja osallistava. Kestävyyden tavoittelu näkyy melko hyvin esimerkiksi ministeriöiden strategioissa.	Kestävä kehitys ei ole riittävästi integroitu koko hallinnon toimintaan ja johtamisjärjestelmiin. Kestävän kehityksen työ valtionhallinnossa on työmäärään nähden heikosti resursoitu. Siiloutuminen on edelleen keskeinen ongelma.
Intressit	Laajasti jaetut tavoitteet ja prosessit kuten Agenda2030-selonteko sekä kestävyyden näkökulmasta tehdyt tarkastelut (esim. budjettitarkastelu) auttavat intressiristiriitojen sovittamisessa.	Intressiristiriidat (esim. lyhyt ja pitkä aikaväli, kestävän kehityksen eri ulottuvuudet) vähentävät politiikkajohdonmukaisuutta ja politiikan muutosvoimaisuutta. Ulkopolitiikassa kapeasti määritellyt kaupalliset intressit menevät usein ohi ihmisoikeusperustaisesta kestävän kehityksen politiikasta.
Ideat	Kestävä kehitys on laajasti jaettu ja valtavirtaistunut tavoite.	Käytännössä monista kestävään kehitykseen liittyvistä ratkaisuista ollaan eri mieltä.
Informaatio	Kestävän kehityksen tilasta ja erilaisista ratkaisuista on paljon tietoa saatavilla.	Indikaattoreiden ja tutkimustiedon systemaattinen hyödyntäminen päätöksenteossa ja yhteiskunnallisessa oppimisessa on puutteellista. Kestävän kehityksen poikkihallinnollisten teemojen käsittely on kehittymätöntä ja tieto Suomen ulkopoliittisista tavoitteista on hajanaista.

Suomi globaalina kestävän kehityksen suunnannäyttäjänä

Suomella on jo globaalin suunnannäyttäjän maine kestävässä kehityksessä. On myös Suomen etu, että mahdollisimman moni maa pääsee tavoitteisiin. Työtä täytyy jatkaa sen puolesta, että kestävään kehitykseen liittyviä **vaikutuksia Suomen rajojen ulkopuolella tarkastellaan entistä kokonaisvaltaisemmin yli ministeriörajojen**. Tällä hetkellä kestävän kehityksen ulkopolitiikan edistäminen on vielä liiaksi keskittynyt ulkoministeriöön ja sen sisällä kehityspoliittiselle osastolle sekä eri ministeriössä yksittäisten asiantuntijoiden harteille. Kestävän kehityksen ulkopolitiikalle kaikilla hallinnonaloilla tarvitaan riittävät resurssit.

Kansainvälisesti Suomen pitää myös asteittain nostaa kehitysyhteistyömäärärahat tavoitetasolle ja tukea YK-instituutioihin pohjautuvaa sääntöpohjaista kansainvälistä järjestelmää. Kansainvälisillä areenoilla Suomen tulee myös edistää kestävän kehityksen kokonaisuutta ja tämän työn parempaa koordinaatiota maiden välillä. Kaikessa tässä työssä pitää huomioida nykyistä paremmin toiminnan ihmisoikeusvaikutukset ja Leave No One Behind -ajattelutapa.

SUOSITUKSET TOIMENPITEIKSI

1. Seuraavien hallitusten tulee ottaa Agenda2030-tavoitteisiin pääseminen hallitusohjelman perustaksi.

Hallitusohjelman perustana tulee olla Agenda2030-tavoitteisiin pääseminen, ja hallituksen tavoitteiden tulee olla kauttaaltaan kestävän kehityksen mukaisia. Suomen painopisteet kestävän kehityksen työssä (1) hiilineutraali ja resurssiviisas Suomi sekä yhdenvertainen, osaava ja 2) tasa-arvoinen Suomi) ovat kohdallaan, ja työtä kannattaa jatkaa näiden pohjalta. Suomella on vielä paljon tekemistä esimerkiksi ilmastonmuutoksen torjunnassa sekä tuotannon ja kulutuksen globaalien kokonaisvaikutusten ja eriarvoistumisen vähentämisessä. Kaikki ministeriöt integroivat entistä vahvemmin Agenda2030:n niiden omaan ja niiden tulosohjauksessa olevien yksiköiden strategiaan, toimintaan, mittareihin ja tulevaisuuskatsauksiin.

2. Hallituksen tulee käynnistää prosessi, jossa tuotetaan kansallinen, vuoteen 2030 ulottuva tiekartta vahvistamaan politiikan tavoitteellisuutta ja suunnitelmallisuutta kestävän kehityksen näkökulmasta.

Tiekartassa määritetään, miten Suomi saavuttaa Agenda2030-tavoitteet ja tukee tavoitteiden saavuttamista EU:ssa ja globaalisti. Samalla määritetään mitattavat, kansalliset tavoitetasot ja varmistetaan pitkän aikavälin poliittinen sitoutuminen reiluun rakennemuutokseen. Tiekartan avulla Suomi voi ottaa kansainvälisesti johtoroolin luonnon kantokyvyn rajat huomioon ottavan talousjärjestelmän kehittämisessä.

3. Hallituksen tulee ohjata julkisia varoja kestävään kehitykseen entistä johdonmukaisemmin.

Jatketaan ja laajennetaan valtion kestävän kehityksen budjetointia ja asetetaan tavoitteita muun muassa ympäristölle haitallisten tukien vaiheittaiselle poistamiselle ja kestävää kehitystä edistävien investointien kasvattamiselle sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. Kehitetään budjetointia sekä määrärahojen käytön seurantaa ja vaikutusten arviointia niin, että kestävän kehityksen kannalta keskeisille ilmiöille kohdistuvia valtion varoja on mahdollista tarkastella kokonaisuutena.

4. Vahvistetaan Agenda2030:n tieteellistä tukea ja seurantaa.

Otetaan Agenda2030 kansallisen kestävän kehityksen työn lähtökohdaksi. Parannetaan kansallisten kestävän kehityksen indikaattoreiden tunnettuutta ja hyödyntämistä sitomalla ne selkeästi Agenda2030-tavoitteisiin. Pyritään yhteen, selkeästi visualisoituun indikaattorijärjestelmään, joka toimii laaja-alaisesti keskustelun kiintopisteenä. Annetaan kestävän kehityksen asiantuntijapaneelin tehtäväksi toimia kestävän kehityksen politiikan korkean tason riippumattomana kirittäjänä. Annetaan paneelille mandaatti kommentoida kestävän kehityksen kannalta keskeisimpiä hallituksen suunnitelmia.

5. Tuodaan kestävä kehitys aidosti osaksi hallinnonalojen rajat ylittävää ulko- ja kehityspolitiikkaa.

Luodaan uskottava suunnitelma kehitysyhteistyömäärärahojen nostamiseksi 0,7 prosenttiin bruttokansantulosta ja laajapohjainen sitoumus tämän toteuttamiseksi. Varmistetaan että Suomen kestävän kehityksen politiikka vähentää eriarvoisuutta Leave No One Behind -periaatteen mukaisesti, ja vahvistetaan kaiken ulkopolitiikan ihmisoikeusvaikutusten arviointia.

Viitteet ja lisätietoja:

[1] Brockhaus, M., & Angelsen, A. (2012). Seeing REDD+ through 4Is: A political economy framework. Teoksessa: Angelsen, A., Brockhaus, M., Sunderlin, W.D & Verchot, L. (toim.) Analysing REDD+: Challenges and choices. Bogor: Center for International Forestry Research (CIFOR).
[2] Sachs, J., Schmidt-Traub, G., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G. (2018). SDG Index and Dashboards Report 2018. New York: Bertelsmann Stiftung and Sustainable Development Solutions Network (SDSN).
[3] Mika Naumanen, VTT. Kestävän kehityksen innovaatiot tukemassa Agenda 2030:n toimeenpanoa (KITA) -hankkeen julkaisematon luonnos (tammikuu 2019).
[4] Tulkinta kestävän kehityksen tilasta perustuu lähteistä muodostettuun asiantuntija-arvioon. Kansalliset indikaattorit jakautuvat kymmeneen indikaattorikoriin, jotka mittaavat Suomen oman kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumuksen kahdeksaa tavoitetta.

Kestävän kehityksen sivusto: www.kestavakehitys.fi
Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79854

Kirjoittajat:

Vanhempi asiantuntija, FM, Satu Lähteenoja työskentelee Demos Helsingin One Planet Economy -tiimissä. Hän tutkii sitä, miten kestäviä elämäntapoja edistetään kaupungeissa, yrityksissä ja hallinnossa. Sähköposti: satu.lahteenoja@demoshelsinki.fi

Erikoistutkija, VTT, Annukka Berg työskentelee Suomen ympäristökeskuksen kestävän kiertotalouden strategisessa ohjelmassa. Hän tutkii kestävän kulutuksen ja tuotannon politiikkaa ja innovaatioekosysteemejä. Sähköposti: annukka.berg@ymparisto.fi

Tutkimuskoordinaattori, VTT, dosentti, Kaisa Korhonen-Kurki työskentelee Helsingin yliopiston kestävyystieteen instituutissa, missä hän tutkii kestävyysmuutosta, tiedonyhteistuotannon menetelmiä ja kehitysmaiden ilmastopolitiikkaa. Lisäksi hän toimii Strategisen tutkimuksen (STN) ohjelmajohtajana. Sähköposti: kaisa.korhonen@helsinki.fi

Muut kirjoittajat: Linko Tyyra, Lonkila Kirsi-Marja, Lyytimäki Jari, Salo Hanna, Ylönen Matti

POLKU2030 on toteutettu osana valtioneuvoston vuoden 2018 selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa.

Hankkeen ohjausryhmän puheenjohtaja:
Johtava asiantuntija Sami Pirkkala
Valtioneuvoston kanslia/ Strategiaosasto
sami.pirkkala@vnk.fi

DEMOS HELSINKI
SYKE
HELSUS HELSINKI INSTITUTE OF SUSTAINABILITY SCIENCE
HELSINGIN YLIOPISTO

VALTIONEUVOSTON
SELVITYS- JA TUTKIMUSTOIMINTA
www.tietokayttoon.fi.

Policy Brief on valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan artikkelisarja, joka esittelee näkökulmia ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja poliittisen päätöksenteon tueksi. Artikkelit julkaistaan verkkosivuilla **www.tietokayttoon.fi**.

© Valtioneuvoston kanslia